

3 АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛ

Віталій Розстальний

РОБОТА «ТРІЙОК» НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

У зв'язку з проведенням масових «операцій» щодо колишніх куркулів, членів «антирадянських» партій, білогвардійців, жандармів і службовців царської Росії, бандитів, реемігрантів, учасників антирадянських організацій, церковників і сектантів, наказом наркома внутрішніх справ СРСР генерального комісара держбезпеки М. Єжова за № 00447 від 30 липня 1937 р. були створені республіканські, крайові та обласні «трійки» для розгляду справ на вказану категорію осіб, які за мірою покарання поділялися на дві категорії: 1. Найбільш ворожі із перерахованих вище елементів, які підлягають розстрілу; 2. Всі інші, які підлягають ув'язненню в табори чи тюрми на строк від 8 до 10 років.

Цим наказом, зокрема, був затверджений склад «трійки» по Чернігівській області: голова — начальник облуправління НКВС УРСР капітан, пізніше — майор держбезпеки (дорівнювало званню комбрига у Червоній Армії) М. Б. Корнев; члени: 1-й секретар обкому та міськкому КП(б)У П. П. Маркітан і обласний прокурор М. С. Склярський. Перше своє засідання «трійка» провела 9 серпня 1937 р. Згодом склад її змінювався. Так, після М. Корнева, якого у лютому 1938 р. перевели до Білорусії, «трійку» очолив майор держбезпеки А. І. Єгоров — новий начальник обласного УНКВС. Членами цього позасудового органу в різний час були О. Д. Михайлов (2-й секретар обкому КП(б)У), О. Ф. Федоров (1-й секретар обкому КП(б)У, І. Л. Савранський (облпрокурор після зняття Склярського), Т. Я. Донченко (пом. облпрокурора у спецсправах), Д. В. Шильштудт (заввідділом керівних парторганів і член бюро обкому КП(б)У, Товчи-Гречко (заст. облпрокурора).

Всього за період діяльності «трійки» (з 9.08.1937 р. по 30.10.1938 р.) до розстрілу було «засуджено» 4625 чоловік (тільки за час з 31.03 по 29.04.1938 р. вищу міру покарання отримали 2404 чоловіки!). До виправно-трудових таборів було заслано 3463 чоловіки, до тюрменого ув'язнення «засуджено» 35 чоловік і до заслання у Казахстані — 1. Всього «трійка» репресувала 8114 чоловік. Серед них найбільший відсоток селян, є багато учителів, є викладачі вузів, радянські та державні працівники, робітники, безробітні.

Крім «трійки», справи чернігівських «ворогів народу» передавали також на т. з. «двійку», створену у Москві 11.08.1937 р. (чекісти називали цей шлях розгляду справи особливим порядком, або «по альбомних справах»). До складу «двійки» входили нарком М. Єжов (коли останній був відсутній, його заміняв 1-й заступник М. Фриновський) і Прокурор СРСР А. Вишинський (з заміною 1-м заступником Г. Леплевським). З 13.09.1937 р. по 16.02.1938 р. «двійка» відправила на той світ 474 чернігівці, 496 чоловік «поїхали» до таборів, а троє — на заслання.

По всіх неосяжних просторах колишньої Радянської імперії розкидала чернігівців караюча десниця сталінського правосуддя, звичайно, крім тих, хто вже знайшов свій останній притулок у рідній землі. Наведу перелік таборів, де найчастіше відбували покарання наші земляки, щоб читач мав хоч невелике уявлення про цю кошмарну країну вбивства, насильства і наруги, назва якій — ГУТАБ: Соловецький, Свірський (Ленінградська обл.), Карагандинський, Каргопольський (Архангельська обл.), Івдельський (Свердловська обл.), Сибірський (Новосибірська обл.), Північно-Східний (Магадан), Норільський, Темниківський (Мордовська АРСР), Амурський, Волзький (Ярославська обл.), Усть-Вимський (Комі АРСР), Горшорський (Новосибірська обл.), Локчимський (Комі АРСР), Біломоро-Балтійський (ст. Медвежа гора Мурманської залізниці), Дмитрівський (Московська обл.), Самарський (Куйбишевська

обл.), Томськ-Асінський (Новосибірська обл.), Ново-Тамбовський (Далекозахідний край), Бурейський залізничний (Амурська обл.), Північний залізничний (Комі АРСР), Кулойський (Архангельська обл.), Красноярський, Усольський (Урал), Суловський (Красноярський край), Тагільський (Свердловська обл.), Північно-Уральський (Свердловська обл.), Юзьський (Івановська обл.), Прорвенський (Астрахань), Онезький (Архангельська обл.), Вятський (Кіровська обл.), Березівський (Архангельська обл.), Південний (Бурят-Монгольська АРСР), Прикаспійський (Азербайджанська РСР).

Якщо врахувати, що, крім «трійки» та «двійки», долі наших земляків вершили: виїзна сесія Військової Колегії Верховного Суду СРСР (у Чернігові була двічі 11.09.1937 р. і 29.09.1938 р., до того ж чернігівців возили на її засідання до Києва і навіть до Сталіно), військові трибунали 15-го стрілецького корпусу, Київського і Харківського ВО, спецколегія обласного суду, то стає більш зрозумілим масштаб репресій системи проти власного нещасного народу...

На закінчення хотілося б розповісти про долю членів чернігівської «трійки». Мирон Борисович Корнев-Капелюс після призначення пом. наркома внутрішніх справ Білоруської РСР невдовзі був заарештований і розстріляний у березні 1939 р. у Москві. Така ж доля спіткала і депутата Верховної Ради УРСР, начальника УНКВС по Чернігівській області Андрія Івановича Єгорову. Його заарештували у грудні 1938 р. і розстріляли також у Москві 27 липня 1941 р. Старшого лейтенанта держбезпеки (майор у Червоній Армії) заступника начальника УНКВС по Чернігівській області Івана Тарасовича Широкого перевели на посаду наркома внутрішніх справ Молдавської АРСР, де незабаром заарештували і помістили до в'язниці. Там він і повісився. Загинули також 1-й та 2-й секретарі обкому КЛ(б)У Павло Пилипович Маркітан (заарештований 28.08.1937 р., розстріляний 25.10.1937 р. у Києві) і Олексій Дмитрович Михайлов (заарештований 25.04.1938 р., розстріляний 22.09.1938 р. у Києві). Порівняно кращою видалася доля Дмитра Володимировича Шильштудта, якого репресували влітку 1938 р. і звільнили лише у 1940 р. (але хоч звільнили). Помер він у Чернігові наприкінці 70-х років. Не були репресовані О. Ф. Федоров, І. Л. Савранський (до війни залишався обласним прокурором, помер у 60-х — 70-х роках), М. С. Склярський, Т. Я. Донченко, Товчи-Гречко.

Номер протоколу і дата	Склад трійки	Засуджено			Всього
		до розстрілу	до виправно- трудових робіт	до торемного ув'язнення	
1. 9.08.1937	М. Корнев	20	—	—	20
	П. Маркітан				
	М. Склярський				
2. 10.08.1937	Той же	13	1	2	16
3. 14.08.1937	Той же	40	25	3	68
4. 16.08.1937	Той же	26	22	2	50
5. 19.08.1937	Той же	23	16	3	42
6. 21.08.1937	Той же	8	1	1	10
7. 22.08.1937	Той же	26	14	3	43
8. 25.08.1937	Той же	35	34	8	77
9. 7.09.1937	М. Корнев	11	11	5	27
	О. Михайлов				
	Товчи-Гречко				
10. 8.09.1937	Той же	27	47	2	76
11. 9.09.1937	М. Корнев	52	77	1	130
	О. Михайлов				
	І. Савранський				
12. 11.09.1937	Той же	19	57	—	76
13. 14.09.1937	Той же	—	82	—	82
14. 15.09.1937	Той же	—	109	—	109
15. 16.09.1937	Той же	9	57	2	68
16. 17.09.1937	Той же	17	53	—	70
17. 19.09.1937	Той же	13	37	1	51
18. 20.09.1937	Той же	32	86	1	119
19. 21.09.1937	Той же	13	73	—	86
20. 22.09.1937	Той же	26	64	1	93

Номер протоколу і дата	Склад трійки	Засуджено			Всього	
		до розстрілу	до виправно- трудових робіт	до тюремного ув'язнення		
21.	28.09.1937	Той же	17	79	—	96
22.	29.09.1937	Той же	15	112	—	127
23.	3.10.1937	Той же	27	98	—	125
24.	5.10.1937	Той же	20	58	—	78
25.	7.10.1937	Той же	9	57	—	66
26.	21.10.1937	Той же	33	55	—	88
27.	22.10.1937	Той же	32	81	—	113
28.	25.10.1937	Той же	61	90	—	151
29.	27.—28.10.1937	Той же	45	81	—	126
30.	29.10.1937	Той же	46	79	—	125
31.	31.10.1937	Той же	25	65	—	90
32.	1.11.1937	Той же	32	85	—	117
33.	3.11.1937	Той же	46	93	—	139
34.	9.11.1937	Той же	6	81	—	87
35.	13.11.1937	Той же	31	75	—	106
36.	14.11.1937	Той же	45	156	—	201
37.	15.11.1937	Той же	49	78	—	127
38.	16.11.1937	Той же	11	45	—	56
39.	17.11.1937	Той же	41	117	—	158
40.	19.11.1937	Той же	35	90	—	125
41.	21.11.1937	Той же	24	89	—	113
42.	23.11.1937	Той же	36	64	—	100
43.	26.11.1937	Той же	30	73	—	103
44.	27.11.1937	Той же	43	92	—	135

Номер протоколу і дата	Склад трійки	Засуджено			Всього	
		до розстрілу	до виправно-трудових робіт	до тюремного ув'язнення		
46.	29.11.1937	М. Корнев	52	152	—	204
		О. Михайлов				
		Т. Донченко				
47.	1.12.1937	М. Корнев	45	110	—	155
		О. Михайлов				
		І. Савранський				
48.	2.—3.12.1937	Той же	30	74	—	104
49.	10.12.1937	Той же	50	151	—	201
50.	26.12..1937	Той же	163	—	—	163
51.	27.12.1937	Той же	114	—	—	114
52.	28.12..1937	Той же	73	—	—	73
55.	31.03.1938	А. Жгоров	241	—	—	241
		О. Михайлов				
		І. Савранський				
56.	7.04.1938	Той же	195	—	—	195
57.	9.04.1938	Той же	66	—	—	66
58.	10.04.1938	Той же	165	—	—	165
59.	13.04.1938	Той же	193	—	—	193
60.	15.04.1938	Той же	128	—	—	128
61.	17.04.1938	І. Широкий	146	—	—	146
		Д. Шильштуд				
		І. Савранський				
62.	19.04.1938	Той же	280	—	—	280
63.	21.04.1938	Той же	184	—	—	184
64.	23.04.1938	Той же	338	—	—	338

Номер протоколу і дата	Склад трійки	Засуджено			Всього
		до розстрілу	до виправно- трудових робіт	до тюремного ув'язнення	
65.	24.04.1938	Той же	252	—	252
66.	25.04.1938	Той же	111	—	111
67.	29.04.1938	Той же	105	—	105
68.	3.05.1938	Той же	42	—	42
69.	5.05.1938	Той же	87	—	87
70.	8.05.1938	Той же	107	—	107
1.	21.09.1938	А. Єгоров	119	49	168
		О. Федоров			
		І. Савранський			
2.	21.09.1938	А. Єгоров	47	21	68
		О. Федоров			
		І. Савранський			
3.	21.09.1938	Той же	—	9	9
4.	21.09.1938	Той же	7	9	16
5.	21.09.1938	Той же	7	—	7
6.	21.09.1938	Той же	5	—	5
7.	21.09.1938	Той же	5	—	5
8.	21.09.1938	Той же	3	7	10
9.	21.09.1938	Той же	2	1	3
10.	21.09.1938	Той же	1	1	2
11.	21.09.1938	Той же	—	4	4
12.	26.09.1938	Той же	47	24	71
13.	26.09.1938	Той же	8	1	9
14.	26.09.1938	Той же	4	—	4
15.	26.09.1938	Той же	5	1	6

Номер протоколу і дата	Склад трійки	Засуджено			Всього
		до розстрілу	до виправно-трудових робіт	до тюремного ув'язнення	
16. 26.09.1938	Той же	2	—	—	2
17. 26.09.1938	Той же	14	2	—	16
18. 26.09.1938	Той же	1	—	—	1
1. 30.10.1938	Синицін	13	8	—	21
	О. Федоров				
	І. Савранський				
2. 30.10.1938	Той же	3	8	—	11
3. 30.10.1938	Той же	2	2	—	4
4. 30.10.1938	Той же	1	—	—	1
5. 30.10.1938	Той же	1	—	—	1
Всього за період з 9.08.1937 по 30.10.1938		4625, з них за період з 9.08. по 28.12. 1937 — 1688 чол., а з 31.03. по 29.04.1938 — 2404 чол. (185 чол. за одне засідання «трійки» в серед-ньому)	3463	1, до тюремного ув'язнення — 35	8114